

KENTSEL SORUNLARIN ÇÖZÜMÜNDE KENT YÖNETİMİ VE PAYDAŞLARININ ROLÜ THE ROLE OF CITY MANAGEMENT AND PAYDENTS IN THE SOLUTION OF URBAN PROBLEMS

Ahmet GÜVEN*

Öz

Kent yönetimi merkezi idareden yerel idarelere ve aralarda yer alan sivil unsurlardan, özel birimlere kadar çok sayıda paydaşın etkileşim içinde bulunduğu bir yönetim alanını ifade etmektedir. Bu denli çok paydaşın bulunmasına rağmen kentsel yönetimden sınırlı sayıda yönetsel unsurun sorumlu olması, kentsel sorunların çözümünde bir takım problemlerin yaşanmasına neden olmaktadır. Çevresel ve kentsel nedenlerden kaynaklanan kentsel problemlerin varlığı göz önüne alındığında, kent yönetimine etki eden unsurların önemi daha da artmaktadır. Bu çalışmada kentsel sorunların çözümünde kentsel yönetim paydaşlarının kent yönetimindeki önemi ve rolünün ortaya konması amaçlanmaktadır. Bu çerçevede ele alınan çalışmada öncelikle kent yönetimi kavramına ve kentsel yönetimin karşı karşıya kaldığı kentsel sorunlara yer verilmektedir. Ardından kentsel sorunlarla mücadelede kent yönetimine olumlu katkısı olacağı düşünülen paydaşlara ve kent yönetimindeki rollerine yer verilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kent, Kent Sorunları, Kent Yönetimi, Kentsel Paydaşlar.

Abstract

The city management center refers to a management area in which many stakeholders interact with local administrators and civilian elements in between, and special units. Despite the existence of such a large number of stakeholders, a limited number of administrative elements are responsible for urban management, causing some problems in the solution of urban problems. When the existence of urban problems arising from environmental and urban causes is taken into consideration, the elements that influence urban management are increasing in importance. In this study, it is aimed to reveal the importance and role of urban management stakeholders in urban management in the solution of urban problems. The study covered in this framework primarily focuses on the concept of urban management and the urban problems that urban management faces. Then, stakeholders thought to be a positive contribution to urban management in the struggle with urban problems and their role in urban management.

Keywords: Urban, Urban Problems, Urban Management, Urban Stakeholders.

Giriş

Kentsel mekanlar insanların bir arada yaşamalarını zorunlu kılan sosyal ekonomik kurumların başında gelmektedir. Dünya nüfusunun büyük bir kısmının kent merkezlerinde yaşadığı düşünüldüğünde kentin önemi daha iyi anlaşılmaktadır. İnsanların doğduğu çocukluklarının geçtiği okul ve iş hayatının büyük bir kısmına ev sahipliği yapan kentler sosyo-kültürel açıdan da büyük öneme sahiptir. Kentsel alanların sahip olduğu çekim gücü özellikle sanayi devriminden sonra iş imkanları ve sosyal çevrenin kentlerde yoğunlaşmasına bağlı olarak kırsal alandan çok büyük nüfus akışına sahne olmuştur. Dolaylı olarak aşırı göç alan bu alanların birçok sorunla karşı karşıya kalması kaçınılmaz olmuştur. Bu sorunları çevresel ve kentsel nedenlerden kaynaklan sorunlar şeklinde iki kümeye ayırarak incelemek mümkündür. Bu sorunlarla mücadele konusu öncelikle kentsel yönetimin temel görev alanını oluştururken, kent yönetiminin baş edemediği yerlerde merkezi idarenin hatta bazı ülkelerde doğrudan merkezi idarenin görev alanına girdiği görülmektedir. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde kentsel sorunlarla mücadelede önceliğin ekonomik kalkınmaya verilmesi sorunların artmasına nede olmaktadır. Çevresel nedenlerden kaynaklanan sorunların bu ülkelerde kentsel sorunları daha da artırdığı görülmektedir. Kentsel sorunlarla mücadelede kent yönetimi ağırlıklı olarak yerel yönetimler tarafından yerine getirilmektedir. Yerel idareler arasında yer alan belediyeler bu anlamada iş yükünün büyük bir bölümünü taşımaktadırlar. Ancak kent yönetimi denildiğinde merkezi idare, sivil toplum kuruluşları, kent konseyleri, sendikalar vb. örgütlerinde günümüzde doğrudan ya da dolaylı olarak kent yönetiminde etkileri bulunduğu görülmektedir. Bu nedenle etkin bir kent yönetimi için özellikle kentse sorunlarla mücadele konusunda kentsel yönetim paydaşları olarak kabul edilen sivil toplum kuruluşları, sendikalar, kent konseyleri vb. örgütlerin aktif desteğine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu çalışmada kentsel sorunların neler olduğundan hareketle öncelikle kent yönetimi ve kentsel sorunlarla alakalı kavramsal bir çerçeveye, ardından kent yönetiminin paydaşlarına ve kentsel sorunların çözümünde oynadıkları role yer verilmektedir.

1. Kent Yönetimi

Kentler, bir takım özelliklerinden dolayı çevrelerindeki kırsal bölgelerden göç alan yerleşim alanları olarak bilinirler (Coşkun ve Zaman, 2012: 1052). Kentin bu çekici özelliği kent yönetimi konusunu gündeme

* Yrd. Doç. Dr., Gaziosmanpaşa Üniversitesi, İİBF, Kamu Yönetimi Bölümü, ahmetguvenn@gmail.com

getirmektedir. Kentlerin yönetimi kentsel hizmetlerin sunumundan kent yerleşiminin planlanmasına kadar birçok konuyu etkileyen önemli bir kavramdır. Klasik anlamda yönetim denildiğinde, belirli bir amaca erişmek için başta insanlar olmak üzere mali kaynakları, araç-gereçleri, demirbaşları, hammaddeleri, yardımcı malzemeleri ve zamanı birbiriyle ahenkli, verimli ve etkin kullanabilecek kararlar ama ve uygulama süreci olarak ifade edilmektedir (Eren, 2001: 3). Kent yönetimini de bu yönetim tanımından hareketle değerlendirmek gerekirse, kentte ikamet edenlerin, kente ilişkin talep ve gereksinimlerini mümkün olan en yüksek seviyede karşılayabilmek için kentin mali, beşeri, fiziki kaynaklarını etkin şekilde kullanabilmek için gereken kararların alınması, uygulanması ve sonuçlarının denetlenmesi şeklinde tanımlamak mümkündür. Kent yönetimi, kentin kentte yaşayanlar için yaşanabilir mekânlar oluşturulabilmesi için yürütülen çabalar bütünüdür (Kaya vd, 2007: 32).

Kent yönetimi, üzerinde önemle durulması gereken bir konudur. Kent yöneticileri ve kent planlayıcıları, kent yönetim sürecinde eğer toplumun ekonomik, sosyal ve kültürel değerlerini göz önüne almadan kentlerin gelişimlerini planlamaya kalkarlarsa, birçok kentsel sorunla karşı karşıya kalmaları kaçınılmaz olacaktır. Bugün, Türkiye’de, etkileri halen mevcut olan, kırdan kentte göçün insanlardaki uyumsuzluğun ve yine kentte yaşayan insanların kentleşmemelerinin en önemli sebebi olduğu görülmektedir (Es ve Ateş, 2004: 208). Bu ve benzeri kentsel sorun kaynaklarının etkin yönetilmesi başta merkezi hükümet politikaları olmak üzere yerel düzeyde kent yönetiminin önemli aktörleri olarak görülen yerel yönetim birimlerince ağırlıklı olarak yerine getirilmektedir. Bu nedenle kent yönetimi denildiğinde genellikle yerel yönetimler akla gelmekte ve bu birimler kentsel yönetim olarak adlandırılmaktadır. Türkiye’de kent yönetimlerinin ağırlıklı olarak belediyelerden oluştuğu görülmektedir (Kaya vd, 2007: 32). Belediyelerde kendi içinde il, ilçe, büyükşehir, belde belediyesi gibi farklı isimler altında bu görevleri yerine getirmeye çalışmaktadır.

Kent yönetimi yönetim biliminin önemli alanlarından bir tanesini oluşturmaktadır. Kent adı verilen yerleşim yerlerinin birçok açıdan birbirlerinden farklı oluşu bu alanın yönetsel açıdan önemini artıran bir konu haline gelmesine neden olmaktadır. Kent yönetiminin temel ilgi alanını kentsel sorunlarla mücadele oluşturmaktadır. Ancak kent kavramının net bir şekilde tanımlanması beraberinde kent yönetiminin görev ve ilgi alanının da tanımlanmasını zorlaştırmaktadır. Çünkü kent, üzerinde tam anlamıyla birlik sağlanmış, genel kabul görüleri oturmuş, Dünya’nın çoğu yerinde büyük ölçüde benzer kriterler ile değerlendirilen bir kavram olmaktan oldukça uzaktır (Coşkun ve Zaman, 2012: 1051). Günümüzde yapılan tanımlamalara uyan ilk kentlerin M.O. 3500 civarında ortaya çıktığı düşünülmektedir (Kurt, 2003: 21). Bu düşünce çerçevesinde insanlık tarihinin yalnızca son 5500 yılını işgal eden kentsel yaşam tarzının, çok kısa olmasına rağmen son birkaç yüzyıl içerisinde insanlığın yeryüzündeki dağılımında çok önemli bir sonuç doğurduğu görülmektedir (Yalçın, 2010: 226).

Kent yönetimi bu kapsamda değerlendirildiğinde Türkiye’de 1950’li yıllarda başladığı ve artarak devam ettiği genel kabul gören kentleşme olgusuyla gündeme gelen ve beraberinde birçok probleme de yol açan kentleşmenin bir sonucu olarak önemini artırmıştır. Kent yönetimi kapsamında düşünülmesi gereken kentleşme sürecinin bir ürünü olarak meydana gelen başlıca problemleri şu şekilde özetlemek mümkündür. Kırdan kente aşırı göç dalgaları beraberinde, işsizlik, konut problemi, kontrolden çıkmış nüfus artışı, kentte yaşayanlar için gerekli sosyo-ekonomik ve sağlık hizmetlerindeki yetersizlikler, altyapı sorunları ve kentte ikamet etmelerine karşı kentli olmaya yabancı kalmış insanların varlığı gibi sorunlar ilk akla gelenler arasındadır (Yalçın, 2010: 226).

Kent yönetimi denildiğinde her ne kadar kentin karşı karşıya kaldığı kentsel sorunlar öncelikle akıllara gelse de kent yönetimi denildiğinde kent ekonomisinden, kent sağlığına, kentsel sorunlardan kent güvenliğine kadar geniş yelpazede sorumluluk alanları olan yapılar ifade edilmektedir. Modern bir kent yönetiminde kent yönetiminin başlıca sorumluluk alanlarını şu şekilde özetlemek mümkündür (Kaya, 2017).

- Sağlıklı Kentleşme
- Tarihi ve Kültürel Doku
- Sürdürülebilir Kentleşme
- Kentsel Dönüşüm/Yenileme
- Kent Güvenliğinin Sağlanması
- Beşeri Kalkınmanın Gerçekleştirilmesi
- Kentsel Yaşam Kalitesinin Geliştirilmesi
- Kentin Sosyal Sermayesinin Geliştirilmesi
- Etkin Kurum Yönetiminin Gerçekleştirilmesi
- Kentsel Rekabet Gücü-Kent Ekonomisinin Geliştirilmesi

2.Kentsel Sorunlar

Kentlerin ortaya çıktığı ilk günden günümüze halen varlığını koruyan, kent yönetiminin çözüm bulmak amacıyla yoğun mesai harcadığı en ciddi konuyu kent kökenli sorunlar oluşturmaktadır. Bu sorunlar arasında kentleşmeden kaynaklanan, imar sorunları gibi doğrudan kentsel kaynaklı sorunlar yanında yine kentleşme sonucu ortaya çıkan çevresel sorunlar şeklinde iki grupta değerlendirmek mümkündür. Bu sorunları kısaca değerlendirmek gerekirse, aşağıda yer alan başlıklar altında bu sorunlar sınıflandırılmaya çalışılmaktadır.

2.1.Kent Kökenli Sorunlar

Kentleşmeden kaynaklanan temel sorunları birçok düşünür farklı boyutlardan ele almaktadır. Ulusoy ve Vural maddi ve fiziki olarak kentsel sorunları “gecekondulaşma”, “maliyetlerin artışı”, “kalabalıklaşma maliyeti”, “kira ve arsa fiyatlarındaki artış” şeklinde sıralarken (2001: 10). Es ve Ateş, kentsel sorunları “ekonomik sorunlar” ve “sosyal sorunlar” şeklinde iki başlık altında incelemektedir (2004: 218). Bu kapsamda kentlerin temel sorunları kentin fiziki yapısından kaynaklanan ve kentin fiziki yapısı dışında kalan sorunlar şeklinde iki grupta değerlendirmek mümkündür.

2.1.1. Kentin Fiziki Yapısından Kaynaklanan Sorunlar

Türkiye’de kentleşmeyle başlayan şehirlerin fiziksel yapı değişiklikleri birçok sorunun kaynağını oluşturmaktadır. Kentin mimari olarak değişimi, konut sayısının artması, yeşil alan sayısının azalması, iş yerleri ve toplumun ortak zaman geçireceği mekan ve alan ihtiyacının artması, kentsel sorunların fiziksel olarak gözle görülebilen kısmını ifade etmektedir. Oysa fiziksel olarak gözle görülmeyen ancak etkisini hissettiğimiz daha birçok sorun da söz konusudur. Örneğin Türkiye’de gecekondu, bir kentleşme problemi olarak sosyal bilimlerin çeşitli alanlarında inceleme konusu yapılmış ve elde edilen veriler birçok sempozyumda, bilimsel toplantılarda ele alınmış, gecekonduyla mücadele kapsamında öneriler geliştirilmiş, bu alanla alakalı yazınsal, yasal, bilimsel yapıtlarda yayınlanmış birçok çalışmaya yer verilmiştir (Çakır, 2011: 210). Gecekondu kentnin doğrudan fiziki yapısıyla alakalıymış bilgi görülebilir. Oysa bunun yanı sıra gecekondu bölgelerinde yaşayan, gelir durumu yeterli olmayan, işi olmayan, yeterli eğitime sahip olmayan vb. birçok olumsuz durumla karşılaşan insanların kentlileşmemesi ya da kendilerine özgü davranış kalıpları geliştirmeleri kentlerin fiziksel değişiminin arkasında yatan fiziksel olmayan sorun kaynaklarını oluşturmaktadır.

Kentlerin fiziksel yapılarından kaynaklanan sorunlara bakıldığında ilk sırada aşırı nüfus artışından kaynaklı barınma ve buna bağlı gelişen problemler zincirinin olduğu görülmektedir. Nüfusa bağlı olarak kentleşme oranının artması çevrenin yönetilmesi açısından önemli etkilere neden olmaktadır. Söz konusu artış biryandan doğal kaynaklar üzerinde baskı artırıcı etki ortaya koyarken bir taraftan da kentsel hizmetlerin gereği gibi yerine getirilmesinde bir engel oluşturmaktadır. İçme ve kullanma suyuna erişim, atıkların yok edilmesi, sanayiye bağlı kirlilik gibi konularda bazı adımlar atılmış olmasına rağmen elde edilen gelişme ve varılan nüfus ve kentleşme düzeyini karşılamadığı için gerçekleştirilen faaliyetler genellikle yeterli olmamaktadır (Ertürk, 2011: 95). Özellikle 1950’li yıllarda Türkiye’de kırsal bölgelerde tarımda makineleşmeyle hız kazanan, daha sonra da kırsal kesime kapitalizmin girmesiyle ivme kazanan iç göç, devletin tarım alanından el çekmesi, kamu hizmetlerinin ve endüstriyel yatırımlarının ağırlıklı olarak büyük kentlerde yoğunlaşması, toprak talebinde meydana gelen artışla birlikte, kırsal arazilerin aşırı derecede parçalanması, terör ve güvenlik, kan davası gibi Türkiye’ye özgü kültürel çıkmazların itici etkisiyle doruk noktasına ulaştığı görülmektedir (Özdemir, 2012: 2).

Sanayi toplumunun gelişimine paralel bir tarzda ilerleyemeyen Türkiye’de meydana gelen iç göçler neticesinde kentsel alanlara hızla akan kırsal nüfusun taleplerine aynı hızda cevap veremediği görülmektedir. Yine kırdan kentte göç eden iş gücünü kentlerde doğrudan istihdam edecek sanayinin yeterli gelişmişliğe sahip olmadığı ve kentsel alanların göç sonucu kente göç eden nüfusa yeterli konut temin edemediği görülmektedir (Özdemir, 2012: 10). Amacı ne olursa olsun, hangi türde gerçekleşirse gerçekleşsin, Türkiye açısından göçün en önemli neticesi kentleşme ve beraberinde gelen gecekondu sorunudur (Çakır, 2011: 210). Gecekondu meselesi kırdan kente göçen nüfusun içine girmiş olduğu yoğun çözüm bekleyen sorunlar arasında yer almaktadır. Göçmen nüfus, gecekondu yaparak barınma sorununu çözmüş gibi görünmektedir. Ancak gecekonduyunun alt yapı, çarpık kentleşme gibi yeni sorunlar yanında ilerleyen dönemde bir rant aracı olarak kullanıldığı görülmektedir (Özdemir, 2012: 11). Buda ilerleyen dönemlerde daha ciddi sorunların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Gecekondu, kırdan kente göç eden nüfusun barınma ihtiyacını karşılamak amacıyla kent kenar semtlerinde kurulan fakat sosyal ve ekonomik bakımdan kent hayatının bir parçası olamayan yerleşim alanlarıdır (Es ve Ateş, 2004: 221). Kentleşme sürecinin beraberinde getirdiği en ciddi sorunlardan biri, hatta en önemlileri arasında yer alan barınma ve gecekondu meselesidir (Es ve Ateş, 2004: 221). Kırsal bölgelerden şehir merkezlerine gerçekleşen göçler her geçen yıl kentlerde önemli bir kırsal nüfus birikimine sebep olmaktadır (Coşkun ve Zaman, 2012: 1049). Bu birikim

Türkiye’de, kentlerde konut sorununun boyutunu ciddi oranda artırmıştır. Şehir merkezlerinde konut açıkları giderek artmakta ve göçmenler barınma ihtiyaçlarını karşılamak için kent merkezlerinin çevrelerinde gecekondulu diye tabir edilen mahalleler oluşturmuşlardır (Es ve Ateş, 2004: 220).

Göç meselesi, insanlık tarihinin en eski sorunları arasında yer alan, geçmişten günümüze tüm toplumları ilgilendiren bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır (Çakır, 2011: 210). Türkiye’de de göçten kaynaklanan hareketliliğin barınma yanında, kültürel sorunlara da neden olduğu görülmektedir (Özdemir, 2012: 12). Kentlerin varlığının temel simgesi olan binalar, sadece bir sığınak değil, aynı zamanda kişi ve aile gizliliğinin korunduğu, bireyin kendisini güven içerisinde hissettiği, insanların günlük hayat içerisinde sağlıklı ve kaliteli bir yaşam sürdürebilmesi amacıyla enerji depoladığı bir yaşam alanıdır (Ören ve Yüksel, 2013: 49). Konut, insanın yaşamının en etkili güvencesi olarak kabul edilmektedir. Başka bir ifadeyle konut, bireyler için temel bir güven aracıdır (Bayraktar, 2007: 11). Konut sorunu, Türkiye’de özellikle kentleşmenin başladığı 1950’li yıllardan itibaren ekonomik, sosyal ve mekânsal bir problem olarak ortaya çıkmış ve beraberinde gecekondulaşma ve çarpık kentleşme gibi sorunlara yol açmıştır (Ören ve Yüksel, 2013: 49). Bu çarpık kentsel alanlar içinde sağlıklı koşullarda barınmaya çalışan insanların, yeterli alt yapıya sahip olmadığı konutlarda afet riskiyle karşı karşıya kaldıkları, yaşadıkları alanlarda güvenlik ve kamusal hizmet alımından yoksun bir çevrenin varlığı başlıca tehdit unsurlarını oluşturmaktadır.

Konut, insanların barınmalarına olanak vermenin yanı sıra bireyin ayrıca sosyalleştiği ve güvenlik ihtiyacını karşıladığı mekânsal bir öğedir (Ören ve Yüksel, 2013: 78). Kentsel alan içinde bireylerin yerleşme ve konut sorununu çözümü olanağı bulamayan bireyler, bu ihtiyaçlarını yasal koşulların dışında gerçekleştirmek amacıyla; kentleşme olgusunun önemli bir boyutunu, yani marjinal kesimi ve bu kesimin fizik mekândaki görünümü olan ve adına “gecekondulu” denilen konutları, mahalleleri, bölgeleri meydana getirmektedirler (Çakır, 2011: 211). Konut sorununun arka planında konut arz ve talebinin dengesizliğe neden olan bir dizi unsur bulunmaktadır. Bunlar arasında en önemlileri sürdürülebilir kentleşme anlayışının ortaya çıkmaması, kaçak yapılaşmalar, göç, gecekondulaşma, nüfus artışları, gelir dağılımı ve istihdamda yaşanan sıkıntılar, kentsel yenileme çalışmaları şeklinde ifade edilebilir. Tüm bu unsurlar kent yönetimi tarafından doğru analiz edilmediği ve doğru çözüm önerileri sunulmadığı takdirde konut sorununun kronik bir hale dönüşmesi kaçınılmaz olacaktır (Ören ve Yüksel, 2013: 79). Kentin fiziki yapısının etki eden barınma sorununa çözüm olarak konut ve bu konutlara yerleşen insan sayısının artışına bağlı olarak gürültü kirliliğinde de bir artışın olduğu, özellikle büyük şehirlerde insanlar, araç ve gereçler, ulaşım, sanayi gibi pek çok nedenden kaynaklanan gürültü kirliliğinin kentsel bir diğer sorun grubunu oluşturduğu görülmektedir. Teknolojinin hızla değiştiği günümüzde ses şiddeti ve kalitesindeki değişim yanında seslerin birbirine karışması özellikle büyük yerleşim yerlerindeki havacılık, sanayi, kentsel eğlence ve inşaat sesleri bir diğer kentsel sorun kaynağını oluşturmaktadır.

2.1.2. Kentin Fiziki Yapısı Dışında Kalan Sorunlar

Kentlerin gözle görülebilen fiziki yapısı dışında fiziki yapıya bağlı olan ancak sosyo-ekonomik ve psikolojik olarak insanları etkileyen birtakım sorunlara da sahip olduğu bilinmektedir. Bunlar arasında, suç ve şiddet eğiliminin kentlerde yaygın olması, işi gücü olmayan insanlar, yeterli eğitime sahip olmayan gençler, bu duruma örnek olarak verilebilir.

Türkiye’nin 2. Dünya Savaşı’ndan itibaren büyük bir değişim sürecine girdiği görülmektedir. Özellikle 1940’lı yıllardan sonra kent ve kentleşme sorunları sürekli olarak Türkiye’nin gündeminde önemli bir yere sahip olmuştur (Es ve Ateş, 2004: 208). Kentler birçok insan için yeni iş sahası, özgürlük ve konfor merkezi olarak çekici olarak görülmüş ancak kente gelenlerin büyük bir kısmı hayal kırıklığına uğramıştır. Kırsalda az da olsa geçinebilen göçmenler kent hayatına çok kolay uyum sağlayamamışlar, geçim sıkıntısı, barınma sıkıntısı, gibi birçok sorunun artmasına neden olmuşlardır. Türkiye’de, tarımda makineleşme ve kentte iş imkânlarının artması sonucu kentlere göçün hızlanması büyük kitlelerin kentlere akın etmesine neden olurken, kırdan kente göç eden kitlelerin bir kısmının kentlerde kır yaşamını devam ettirmeye çalıştıkları da görülmektedir. Bu durum, başta büyük kentlerde olmak üzere birçok kentte ekonomik, sosyal ve fiziksel birçok probleme yol açmıştır (Es ve Ateş, 2004: 208). Kent sınırları içinde yaşayan halkın geçim kaynaklarını tarım ve hayvancılık dışı uğraşların oluşturduğu, toplumsal ilişkiler, kültürel alanlar, nüfus yoğunluğu gibi birçok yönden kırsal alanlardan farklı olduğu düşünüldüğünde (Ulusoy ve Vural, 2001: 8). Kırsaldan gelen ve kentte halen kırsal hayat alışkanlıklarını yaşamak zorunda kalan insanların kentin dokusunu da zedelediği görülmektedir. Örnek olarak kent hayatında kentin ana caddesinde koyun sürülerinin gezdiği, tavukların apartman köşelerinde balkonlarda bakılmaya çalışıldığına, evlerin bodrum ya da bazı odalarının ahır olarak kullanıldığı, ev ekmeği yapmak için evlerin teraslarına fırınlar inşa edildiğine yönelik çok sayıda örnek görmek mümkündür.

2.2.Çevresel Sorunlar

Çevresel sorunlar kentlerin ortaya çıkmasıyla gelişen kentleşme olgusunun bir neticesi olarak doğada görülen çevre kökenli sorunları ifade etmektedir. Bu sorunlar arasında toprağın kirletilmesinden kaynaklanan sorunlardan havanın kirletilmesine kadar pek çok kalemi görmek mümkündür. İklim üzerinde etkilere sahip olan bu sorunların kentsel nedenlerden dolayı çevresel kirliliğin ortaya çıkmasına dolaylı kent yönetimi tarafından göz önüne alınması gerekmektedir. Kent kökenli çevresel sorunları kısaca şu şekilde değerlendirmek mümkündür.

2.2.1.Çevresel Kirlilik Sebepleri

Nüfus artışı ve sanayileşme sonucu ortaya çıkan kentleşme olgusu, çok sayıda sorunu da beraberinde getirmektedir. Stres, gürültü, kira fiyatlarının yükselmesi gibi sosyoekonomik etkileri yanında; hava kirliliği, su kirliliği gibi çevre üzerinde de olumsuz etkileri bulunmaktadır (Ulusoy ve Vural, 2001:8). Kentler bir yandan çevre sorunlarını yaratan aktörlerin başında gelirken bir yandan da çevre sorunlarının en yoğun yaşandığı yerleşim birimlerini oluşturmaktadır. Altyapı, aşırı nüfus, ulaşım, su, katı atık, trafik gibi pek çok çevresel sorun karşısında merkezi ve yerel yönetimlerin uyguladıkları yanlış politikalarda eklenince kentlerin çevresel sorunlarının hızla arttığı görülmektedir (Ertürk, 2011: 95). Kırdan kente yaşanan göçler neticesinde ise daha büyük problemlerin ortaya çıktığı görülmektedir. Göçler sonucunda, göç eden insanların, göç ettikleri yerlerdeki bütün alan ve insanları etkilediği düşünüldüğünde, en büyük etkiyi aslında göç edilen yerlerde meydana getirdiği görülmektedir. Göç neticesinde kırdan kente yapılan hızlı kentsel artış, başta eğitim, sağlık, içme suyu, kanalizasyon, konut, kentsel ulaşım gibi altyapı ihtiyaçlarının ve çevre kirliliğinin artmasına neden olmaktadır. Bu durum, özellikle kentleşmenin yoğun yaşandığı büyük yerleşim alanlarında kaynak gereksinimine olan talebi de artırmaktadır (Şen, 2014: 231). Göç olgusunun tetiklediği kentsel sorunlar çevre üzerine ciddi sıkıntılar vermektedir. Çevrenin kirletilmesine enden olan bu sorunları kısaca şu şekilde sınıflamak mümkündür.

Su kaynakları ve su kirliliğine yol açan kirleticiler; kentleşme, nüfus ve sanayileşmedeki hızlı artış karşısında bu artışın ortaya çıkardığı gereksinimleri karşılayacak doğal kaynakların kıt oluşu su sorununun önemini gündeme getirmektedir (Ertürk, 2011: 96). Suyun kıt bir kaynak olmasının yanı sıra birçok kentsel faktör tarafından kirletilmeye maruz kalması bir diğer önemli problemi oluşturmaktadır. Deniz ve kıyı alanların kentleşmeye bağlı olarak evsel ve endüstriyel atıklarla kirletilmesinin yanı sıra bu bölgelerin doğal oluşumlarına karşı konularak, doldurulması fiziksel yapısının değiştirilmesinden kaynaklı kirlilik problemleriyle karşı karşıya kalındığı görülmektedir. Deniz kirlenmesi daha çok yoğun trafik, sanayileşme ve yerleşime açık yerleşim alanlarının aşırı nüfus almalarına bağlı olarak kirlenmenin bu alanlarda ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Denizleri kirleten başlıca kirleticileri, kara kökenli, deniz araçlarından kaynaklanan, sınırlar arası akarsularla taşınan kirletenler olarak özetlemek mümkündür (Ertürk, 2011: 98).

Kara temelli kirleticiler, evsel ve sanayi atıkları, termik santraller, tersane, liman, marina, gemi tamiri, gemi sökümü gibi kıyı tesislerinin yol açtığı atıklar, akarsu kaynaklarıyla taşınan evsel, endüstriyel, tarımsal kaynaklı atıklar, sahil dolgu, erozyon kaynaklı kirleticilerden oluşmaktadır. Bu kirleticilerin kent merkezlerine yakın alanlarda yoğunlaşması kentleşmeyle çevresel kirlilik arasındaki bağı bize daha fazla göstermektedir. Deniz araçlarından kaynaklanan kirleticiler; gemi ve diğer deniz taşıtlarından oluşan petrol türevi katı ve sıvı atıklar, evsel atık su ve katı atıklar ile gemi ve tanker kazaları sonucu denizlere karışan kirleticiler bu grubu oluşturmaktadır. Bunlar yanında sınırları aşan akarsu ve hava yoluyla gelen kirleticiler; farklı ülkelerin içinden geçen ya da o bölgelerden kaynağını alan akarsuların içinde bulunan kirleticilerin bir başka ülkenin sınırlarından geçmesi sonucu bu bölgeler gelen kirleticiler yanı sıra asit yağmurları ile toprağa inen kirleticileri bu sınıfta görmek mümkündür.

Toprak kirliliğine yol açan kirleticilerin dünyamızı oluşturan hava su ve kara bileşenleri arasında yer alan toprak üzerine etkisi ve insan ve diğer canlıların yaşamında temel teşkil eden toprağın önemi düşünüldüğünde (Karaca ve Turgay, 2012: 13). Toprağın insan hayatı için en önemli kaynaklardan biri olduğu görülmektedir. Toprağın insan etkileri sonucu oluşan çeşitli bileşenler tarafından kirletilmesi, toprakta yaşayan canlılar ile yetiştirilen ve yetişen bitkilere veya bu bitkilerle beslenen canlılara zehirli etki oluşturmaktadır. Kirlenen toprağın işlevini kaybetmesi, toprağa eklenen kimyasal maddelerin toprağın özümleme özelliğini bozması, toprağın su ve hava sistemlerinin içerdiği kirliliğin son depolandığı zemini olması kirliliğin boyutlarını göstermektedir (Ertürk, 2011: 99). Toprak kirlenmesi, genellikle kötü hijyen alışkanlıkları, çeşitli tarım uygulamaları, katı ve sıvı atıkların yok edilmesiyle ilgili yetersizlikler ve hava kirliliği serpintilerinden de etkilenmektedir (Güler ve Çobanoğlu, 1997: 18). Kentleşmenin yoğun yaşandığı alanlarda toprak niteliği hissedilir ölçüde bozulmaktadır. Bu bozulmada, arazinin kötü kullanılması, inşaat tekniklerinin kirliliği artırması, alt yapı yetersizlikleri dolayısıyla kirli su ve kanalizasyonun toprağa karışması ve çöp birikmesi önemli rol oynamaktadır. Kent etrafında toprak kirliliğine yol açan bir diğer konu da hava kirliliğidir. Özellikle kentsel ısınmanın sağlanmasında bacalardan çıkan zehirli gazlar, bunlara ilave olarak motorlu taşıtların egzoz gazları yoğunlaşarak toprakla birleşmekte ve topraktaki canlı yaşamı

sona erdirmektedir. Kent etrafında toprak kirliliğine yol açan en önemli sebeplerden bir diğeri fosseptik yöntemiyle kentsel atıkların toprakta depolanmasıdır. Bu yolla yoğunlaşan kirlilik, toprağın daha derin tabakalarına sızarak yer altı sularını da kirlenmesine sebep olmaktadır (Karaca ve Turgay, 2012: 16).

Evsel ve endüstriyel atıklar doğrudan toprağa aktarıldığında, ya da taşıyıcı kanalların taşmasına bağlı olarak toprak yüzeyine yayıldıklarında toprak ekosisteminin yok olmasına sebep olmaktadır (Güler ve Çobanoğlu, 1997: 19). İnsanların yanlış uygulamaları sonucunda toprak ekosisteminin fiziksel, kimyasal ve biyolojik özellikleri arasındaki denge bozulması kaçınılmaz olmaktadır (Algan ve Bilen, 2005: 83). Kentleşme ve endüstrileşme sonucu ortaya çıkan her türlü artık ve toprağa karışması, toprak kirliliğine neden olmakta, ayrıca tarım alanlarının kentsel ve sanayi kullanımına açılması verimli toprakların kaybına sebebiyet vermektedir. Aynı zamanda verimli tarım topraklarından tuğla, kiremit gibi yapı malzemelerinin üretimi amacıyla kullanılması toprak kayıplarını artırmaktadır (Güler ve Çobanoğlu, 1997: 23). Bunlara ilave olarak nükleer santrallerden, fabrikalardan, evlerden ve araçların egzozlarından çıkan her türlü katı, sıvı ve gaz şeklindeki atıklar hava, toprak ve su gibi kaynakların beraber kirlenmesine neden olduğu da bilinmektedir (Algan ve Bilen, 2005: 86). Hızlı nüfus artışına bağlı olarak çarpık kentleşme ve sanayileşme yanında, orman yangınları, sedimentleşme, düzensiz turizm yatırımları, arazi kullanımını sınırlandırmakta, toprak verimini azaltmakta ve toprağın üretim gücünü düşürmektedir (Karaer ve Gürlük, 2003: 201).

Kentleşmenin olumsuz getirilerinden bir diğeri hava kirliliğidir. Hava kirliliğine yol açan kentsel birçok kirleticinin, kent çevresinde yoğunlaşması kirliliğin belli dönemlerde üst seviyeleri aşmasına neden olmaktadır. Hava kirliliği kentlerin temel sorunlarından birisidir. Bu açıdan bakıldığında hava kirliliği toz, duman, koku, su buharı gibi kirleticiler insan ve diğer canlılar ile eşyalara zarar verecek düzeylere ulaşması anlamına gelmektedir (Ulusoy ve Vural, 2001: 11). Sanayileşmenin hızla dünyada yaygınlaştığı günümüzde hava kirliliğinin en büyük belirleyicisini oluşturan sanayi bacalarından çıkan kirlenler oluşturmaktadır. Bunların yanında konutlarda yakılan fosil yakıtlarının yaydığı içerik yanı sıra araç egzozlarından çıkan kirlenler de özellikle büyük kentlerin en büyük hava kirlilik kaynağını oluşturmaktadır. Hava kirliliğine sebep olarak plansız kentleşme ve sanayileşme, hızlı nüfus artışı ve nüfusun beraberinde getirdiği ısınma gereksinimi ve trafik, sanayi tesislerinin çeşidi, üretimi ve kuruluş yerlerinin seçimi ve yanlış arazi kullanımı gibi unsurları saymak mümkündür. Bu koşullarda incelendiğinde hava kirliliği esas olarak insanların yaptığı beşeri ekonomik faaliyetlerin bir sonucu olarak ortaya çıktığı görülmektedir (İbret ve Aydınöz, 2009: 73). Başta sanayileşmiş ve gelişmekte olan ülkelerde yaşanan ve halen var olan hızlı ve kontrolsüz ekonomik büyüme çabaları ve dolayısıyla meydana gelen kentleşme sürecinin çevre üzerine birçok olumsuz etki ortaya çıkardığı görülmektedir (Deniz, 2009: 96). Özellikle sanayileşmeyle ortaya çıkan hava kirliliği bunlar arasında ilk sırada yer almaktadır. Kirlilik türleri arasında hava kirliliği özellikle insan sağlığı üzerindeki olumsuz etkileri düşünüldüğünde kentlerdeki en ciddi çevre sorunlarından birini oluşturduğu görülmektedir (Deniz, 2009: 98). Hava kirlenmesi, havada belirli fiziksel şekillerde; yabancı maddelerin insan sağlığına, diğer canlılara, ekolojik dengeye ve eşyalara zararlı olabilecek konsantrasyonda ve sürelerde bulunması şeklinde tanımlanmaktadır (Tünay ve Alp, 1996: 1) Türkiye’de hava kirliliğinin 1950’li yıllarda nüfus artışı ve hızlı kentleşme ile birlikte gündeme geldiği, bunun sonucunda kömür ve petrole talebin arttığı ve başta İstanbul, Ankara, İzmir gibi büyük şehirlerde olmak üzere şiddetli hava kirliliğine bağlı sorunların yaşandığı bildirilmektedir (DPT, 1997). Hava kirliliğine sebep olan sanayileşme yanında, yanlış kentleşme, motorlu taşıt sayısında artış, yetersiz yanma teknikleri ve yeşil alanların azalmasının da bu sorunun artmasına katkıda bulunduğu bildirilmektedir (Özer vd, 1997: 190-191).

İklimsel değişime yol açan kirlenler, iklim değişikliği çevresel kirlenmenin zirveye ulaştığı bir noktayı ifade etmektedir. İnsanların doğal kaynakları aşırı derecede sömürmesi ve buna bağlı olarak doğanın dengesini bozması sonucunda iklim değişimine neden olan çok önemli çevresel sorunların ortaya çıktığı görülmektedir (Hekimoğlu ve Altındeğer, 2008: 1). Klasik tanımlara göre, iklim değişikliği, fosil yakıtlarının yakılması arazi kullanımı değişiklikleri, ormansızlaştırma, sanayi süreçleri gibi etkenlerden kaynaklanan insan etkisiyle atmosferdeki sera gazı alınınının etkisini artırması ve küresel düzeyde iklim değişikliklerinin yaşanması sürecini ifade etmektedir (Ertürk, 2011: 105). Küresel ısınmaya paralel olarak ortaya çıkan iklim değişikliği de, atmosfer içinde doğal olarak bulunan ve sera gazları olarak isimlendirilen bazı gazların konsantrasyonlarının değişmesi, buna bağlı olarak da yer kürenin aşırı derecede ısınmaya başlaması ve birtakım ekolojik dengesizliklerin ortaya çıktığı görülmektedir (Karakaya ve Özçağ, 2001: 2). İklim değişikliğine yol açan birçok faktör olmakla birlikte, bu faktörler içinde insan kaynaklı sera gazı emisyonları önemli bir paya sahip olduğu bilinmektedir (Karakaya ve Özçağ, 2001:2). Buna bağlı olarak küresel ısınmaya yol açan, insan aktivitesi sera etkisi yapan gazların atmosferdeki oranlarının hızla artmasına ve günümüz ve gelecekte yaşanacak çevresel sorunların artmasına neden olmaktadır (Akın, 2006: 32). Bugün hemen bütün iklim bilimciler tarafından, dünya iklimi sisteminde bir bozulmanın olduğu yönde

görüş birliği bulunmaktadır (Öztürk, 2002: 48). İklim değişimine bağlı olarak küresel ısınma sonucunda dünya ölçeğinde sıcaklık artışlarından kaynaklanan su döngüsünün değişmesi, kara ve deniz buzullarının erimesi kar ve buz örtüsünün daralması, deniz seviyesinin yükselmesi, şiddetli hava olaylarının artması, kuraklık, çölleşme, sağlım hastalıklar gibi istenmeyen durumların sosyoekonomik sektörleri, ekolojik sistemleri ve insan yaşamını doğrudan etkileyecek önemli sonuçların olacağını beklenmektedir (Ertürk, 2011: 105). Başta sanayi ve kentsel nedenlerden kaynaklanan hava, su, toprak kirliliği gibi etkenlerin tetiklediği iklim değişimi, küresel düzeyde tüm insanları etkileyen sorunlar artmaya çıkmasına neden olmaktadır. İklim değişikliği ile yaşanan değişim süreci küresel ölçekte kent ölçeğine kadar sosyal, ekonomik, çevresel ve kurumsal tüm insanları, devletleri ve sistemleri etkisi altına almaktadır (Çobanyılmaz ve Yüksel, 2013: 39).

Küresel ısınma ve iklim değişikliği yer yüzeyindeki yaşamı tehdit eden en büyük tehlike olarak görülmektedir (Sağlam vd, 2008: 89). Fosil yakıtların aşırı kullanımı, hızlı nüfus artışı, yaşam standardının yükseltilmesi gibi insan aktiviteleri küresel ısınmanın etkilerini artıran olaylar arasında sayılmaktadır (Akın, 2006: 29). Fosil yakıtların tüketilmesi, ormansızlaşma, arazi kullanımında görülen yanlışlıklar ve sanayi süreçleri ile atmosfere salınan sera gazlarının atmosferdeki miktarı, sanayi devriminden bu yana hızla artmaktadır. Bu durum, doğal sera etkisini kuvvetlendirerek, kentleşmenin de katkısı ile dünyanın yüzey sıcaklıklarının artmasına sebep olmaktadır (Türkeş vd, 2000: 7). Birçok sebebe dayanan iklim değişimi ve küresel ısınmanın sanayi devrimi ve beraberinde gelen kentleşme sürecinden sonra hız kazandığı görülmektedir. Bu sürecin etkisiyle meydana gelen insan kaynaklı iklim değişikliğine ve küresel ısınmaya yol açan sera gazlarını etkileyen çok sayıda neden bulunmaktadır. Sanayi ve kentsel alanlarda çoğunlukla fosil yakıtların yakılması, sanayi kuruluşlarında enerji temininde kullanılan fosil yakıtları yanı sıra, ulaştırma alanında kullanılan fosil yakıtları kirliliğin ve küresel ısınmanın itici sebeplerini oluşturmaktadır (Türkeş, 2012: 5-6). Küresel ısınma ve kirlilik kaynaklı iklimsel değişimin olumsuz sonuçları günümüzde çevreyi etkileyen önemli etkenler arasında yer almaktadır.

3.Kentsel Sorunların Çözümünde Kent Yönetimi ve Paydaşları

Kentsel sorunlarla mücadele konusu kent yönetiminin temel ilgi alanını oluşturmaktadır. Kent yönetimi kapsamında yerel yönetimler bu çerçevede kentsel sorunların giderilmesinde asli göreve sahip birimlerin başında gelmektedir. Kent yönetimi içinde bu işlev özellikle belediyeler ve büyükşehir belediyeleri tarafından yerine getirilmektedir. Bu yapılara ilave olarak il özel idareleri ve merkezi yönetimin taşra uzantıları olan örgütlerinde görevleri arasında kent yönetimini ilgilendiren konuların yer aldığı hatta çok kapsamlı projelerde doğrudan merkezi yönetimin görev üstlendiği görülmektedir.

3.1.Kentsel Yönetim Unsurları

Kentsel yönetim unsurları kent yönetiminde bu yönetimden sorumlu olan kurum ve kuruluşları ifade etmektedir. Bu açıdan bakıldığında merkezden yönetim ve yerel yönetimler bu kapsamda asli görevleri olan iki ana yapıyı oluştururken bunlara ilave olarak kent yönetiminde paydaş olarak kabul edilebilecek olan kentte dolaylı ya da doğrudan etkileri bulunabilen Sivil Toplum Kuruluşları, Sendikalar, Kent Konseyleri, Kalkınma Ajansları gibi örgütlerinde kent yönetiminde rol aldıkları görülmektedir. Bu örgütlerin kent yönetimindeki rolleri ve sınıflamalarını şu şekilde ele almak mümkündür.

3.1.1.Kent Yönetiminin Asli Kaynakları

Kent yönetiminde doğrudan rol alan kurum ve kuruluşları merkezden yönetimler ve yerel yönetimler şeklinde iki grupta toplamak mümkündür.

3.1.1.1.Merkezden Yönetim ve Uzantıları

Merkezden yönetim ülkelerin olmazsa olmaz yönetim yapılarını ifade etmektedir. Egemenlik gücünün karşılığı olarak ülkelerin başkent ve taşra teşkilatlarında örgütlenerek ülke yönetiminde genel politikaların alındığı, kaynakların bir merkezde toplandığı, harcamaların bir merkezden yapıldığı, denetimin yine aynı merkez tarafından gerçekleştirildiği yönetim şekli olarak tanımlanmaktadır. Merkezden yönetim bir ülkede merkez örgütlenmenin daha kapsamlı yetkilere sahip olduğu, alt kademedeki yer alanların yetkilerinin ve taktir haklarının azaltıldığı bir yönetim şeklini ifade etmektedir (Tortop vd., 2012: 68). Merkezden yönetimde kararlar merkez tarafından alınır ve merkezin direktifleri doğrultusunda uygulanır. Merkezden yönetim görevlerini başkent teşkilatı ve taşra örgütlenmesi şeklinde yerine getirir. Banket örgütü içinde ülke genelini ilgilendiren genel konuların karara bağlandığı politikalara yönelik faaliyetler gerçekleştirilirken taşra örgütlenmesinde, başkent teşkilatı içinde alınan kararların taşrada bulunan memurlar vasıtasıyla bu bölgelere uygulanmasına yönelik daha lokal kararlar alınmaktadır.

Merkezden yönetimin temel özelliklerini, merkez ve taşra uzantıları arasında katı bir hiyerarşik yapıya sahip olması, örgütün karar ve yürütme organının tek merkezde toplanması, tek bir tüzel kişiliğinin olması, yetki ve sorumlulukların tek bir merkezde toplanması ve merkezin altında yer alan organlar

üzerinde sıkı bir denetim mekanizması bulunması oluşturur (Öztekin, 2012: 53). Merkezden yönetimin kent yönetiminde aldığı kararlar ülke genelini ya da birden fazla kenti ilgilendiren makro konularda daha fazla kendini göstermektedir. Özellikle büyükşehirlerin ulaşım, kültür, altyapı, kent planlaması gibi faaliyetlerinin bazılarının merkezi yönetimin plan ve katılımıyla gerçekleşmesi kent yönetimine olan etkilerine örnek olarak verilebilir.

3.1.1.2. Yerel Yönetimler

Yerel yönetimler, görev ve fonksiyonları açısından merkezi idareler kadar eskilere dayanan tarihleri boyunca, vatandaşlara yakınlıkları başta olmak üzere birçok sebepten dolayı toplum içerisinde önemli bir konuma sahip yönetim birimleri olarak kabul görmektedir (Çarkçı, 2008: 60). Yerel yönetimler, bölge halkının gereksinimlerini etkin bir biçimde karşılamak amacıyla, yerel topluluğa kamu hizmeti sunan ve yerel halkın kendi seçtiği organlarca yönetilen toplumsal kurumlardır (Ulusoy ve Akdemir, 2002). Yerel yönetimler, belirli bir coğrafi alanda ikamet eden yerel halkın ortak gereksinimlerini karşılamak üzere kurulan, karar organları yerel toplulukça seçilen, görev ve yetkileri yasalarla saptanan, özel gelirleri ve bütçesi bulunan ve kendine özgü örgüt yapısına ve personele sahip kamu tüzel kişileri olarak tanımlanabilir. Bu özellikleriyle yerel yönetimler demokratik yönetim anlayışının ana unsurlarından birisini oluşturmakta ve sosyolojik etkenlerin yanı sıra, özellikle yerel kamusal hizmetlerin sunumunda etkinliği artırmak amacıyla dünyadaki tüm toplumlarda örneklerine yer verilen yönetsel birimlerdir (Urhan, 2008: 85).

Yerel yönetimleri kamu hizmetlerinin merkezi yönetimden ayrı tüzel kişiliği olan örgütler tarafından yerine getirilmesi olarak tanımlamak mümkündür (Tortop, vd. 2012: 71). Yerel yönetimler merkezi yönetimin dışında kalan kamu tüzel kişileri olarak ele alınmaktadır (Çağlayan, 2011: 22). Başka bir ifadeyle yerel yönetimler ülkenin değişik coğrafi bölgelerinde görev yapan merkezden bağımsız, karar organları yerel seçmenlerce belirlenen, halkın yerel kararlarının oluşumuna katılımının ve denetiminin öngörüldüğü bir yerel yönetim anlayışını ifade etmektedir (Gül, 2008: 92). Yerel yönetimler, bölge halkının ihtiyaçlarını etkin bir biçimde karşılamak amacıyla, bölgede yaşayan vatandaşlara kamu hizmeti sunan ve yerel halkın kendi seçtiği organlarca yönetilen toplumsal kurumları oluşturmaktadır (Ulusoy ve Akdemir, 2002). Yerel yönetimlerin temel görevi yerel düzeyde yaşayan vatandaşların mahalli müşterek ihtiyaçlarını karşılamaktan ibarettir. Bunu yaparken de merkezi yönetimden bağımsız özerk bir yapıya sahip kendi kaynaklarını kendi personeliyle kendi kararları doğrultusunda yerine getirmeye çalışan kurumları oluştururlar.

Türkiye’de yerel yönetimler 1982 Anayasası’nda da belirtildiği gibi belediyeler, il özel idareleri ve köylerden oluşmaktadır. Bu sınıflamaya rağmen uygulamada yerel yönetimler denildiğinde belediyelerin ön planda olduğu gözlenmektedir. Belediyeler diğer yerel yönetim birimleri yanında daha etkin lokomotif işlev üstlenmektedirler. Toplumda yerel yönetim denildiğinde öncelikle halkın zihninde belediyelerin gelmesinin arkasında bu sebep bulunmaktadır (Güven, 2014: 51). Kentsel hizmetlerin sunumunda belediyelerin yerel yönetimler hatta merkezi yönetim organları içinde daha fazla ön plana çıkmasında asli neden kent halkına en yakın yönetim biriminin belediye yönetimi olmasından kaynaklanmaktadır. Belediyelerin kentle olan bütünleşmesi, kentin ekonomik, sosyal, mimari, alt yapı, çevre kirliliği, kentsel sorunlar gibi birçok konu üzerinde etkin rol üstlenmesi ve kendilerine yerel kanunlarla verilen görevler belediyeleri kent yönetiminde ön plana çıkarmaktadır.

Belediyelerin kent yönetiminde işlevlerini konu alan kanunlar incelendiğinde belediyeler ve büyükşehir belediyeleri şeklinde iki yasal düzenlemeye bağlı oldukları görülmektedir. Büyük kentler için büyükşehir belediye kanunu ön plana çıkarken normal büyüklükteki kentlerin belediye kanunu çerçevesinde görevler üstlendikleri görülmektedir. 2012 yılında yapılan yasal düzenlemeyle büyükşehir belediyelerinin görev ve sorumluluk alanı il sınırlarının tamamı olarak genişletilmiştir. 5216 Sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu’nun 3. bölümünde belediyenin görev ve sorumlulukları kentin alt yapı hizmetlerinden, imar planlarına, stratejik planlamadan ulaşım kadar çok sayıda görevin belediye yönetimince yerine getirileceği belirtilmektedir. Diğer belediyeler için uygulanan 5393 Sayılı Belediye Kanunu da benzer şekilde belediye sınırları içinde kentin yerel ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla belediye yönetimine çok sayıda görev ve sorumluluk vermektedir.

3.1.1.3. Merkez - Yerel Yönetim İlişkisi

Kent yönetiminin asli unsurları arasında sayılan merkezi yönetim ve yerel yönetimler arasındaki ilişki incelendiğinde bazı konularda merkezi yönetimin egemem olduğu görülmekle birlikte asıl iş yükünün yerel yönetimler tarafından yerine getirildiği görülmektedir. Bu durumun ortaya çıkmasında merkezden yönetim ve yerel yönetim arasındaki ilişkilerde ülkelerin siyasi, ekonomik, toplumsal yapılarının belirleyici olduğu öne sürülebilir (Güven, 2013: 126). Merkezi yönetimin yerel yönetimleri etkileme düzeyleri onların merkezi idarenin yerel yönetimlere bıraktığı yetki ve görevleri yerine getirmelerine yardım eden özerklik alanıyla doğru orantılıdır (Güven, 2013: 127). Merkezi idarenin yerel yönetimlerin görev ve yetkilerini

belirleme alanının genişliği yerel yönetimlerin kentsel hizmet sunumlarını sınırlandıran önemli bir unsuru oluşturmaktadır. Kentsel yönetimde merkezden yönetim ve yerel yönetimlerin eğer rolü bulunmaktadır. Merkezden yönetim daha fazla ülke genelini ilgilendiren planlardan hareketle kent yönetiminde söz sahibi olurken, yerel yönetimlerin doğrudan ilgili kentle alakalı faaliyetler kapsamında kent yönetiminde görev aldıkları görülmektedir.

3.1.2.Kent Yönetiminin Tali Kaynakları

Kent yönetimi üzerinde doğrudan olmamakla beraber dolaylı olarak etkileri bulunan kurum ve kuruluşları Sivil Toplum Kuruluşları, Sendikalar, Kent Konseyleri, Kalkınma Ajansları gibi örgütlerden oluşmaktadır. Bu örgütlerin kent yönetiminde oynadıkları rol doğrudan yönetim sürecine müdahale yerine kamuoyunu harekete geçirerek dolaylı bir etki oluşturmaktan ibarettir.

3.1.2.1.Sivil Toplum Kuruluşları

Devlet örgütünün idari yapısının dışında örgütlenen, birtakım siyasal, kültürel, ekonomik ve sosyal faaliyetleri gerçekleştirme amacını güden gönüllü kuruluşlara sivil toplum örgütleri adı verilmektedir (Kalaycıoğlu 1998: 111-114). Sivil toplum kuruluşları, siyasi otoriteden bağımsız bir tarzda ortak kaygı ve amaçları güden, bireylerin kendi aralarında oluşturdukları, ortak çıkar ve yararlarını ifade eden yapılar olarak karşımıza çıkmaktadır (Özer, 2008: 96). Sivil toplum kuruluşlarını, bireysel özgürlüklerin ve bireylerin temel hak ve hürriyetlerinin korunduğu, gönüllülük temeline dayalı örgütlenmenin temel alındığı, toplumun devletin önüne geçerek devlet politikalarını denetleyip yönlendirebildiği, yurttaşlık bilincine dayanan bir gelişmişlik düzeyi olarak tanımlamak mümkündür (Arslan, 2001: 9). Sivil toplum kuruluşları çeşitli konularda halkta bilinç uyandırarak yönetimde direk söz sahibi olmayan kamuoyunu örgütleyerek yönetime etki etmeyi amaçlayan örgütler arasında gösterilmektedir. Sivil toplum kuruluşları, 80'li yıllardan bu yana ülkelerin ekonomik, sosyal ve siyasal alanlarında gördükleri işlevleriyle önemli birer aktör haline dönüşmüştür (Özer, 2008: 86). Günümüzde, sivil toplum örgütleri, iktidarları belirleyecek ve hatta onların devamlılığını sağlayacak faktörlerden biri olarak kabul görmektedir (Talas, 2011: 388).

Yerel demokrasinin güçlendirilmesinde günümüzde sivil toplum kuruluşlarının halkın talep ve beklentilerinin yönetime iletilmesinde önemli bir araç olarak kullanılması mümkündür (Oktay ve Pekçüçükşen, 2009: 172). Demokratik yönetimin bir geri olan, katılımcılığa imkan tanıyan, fikirlerin özgürce dile getirilip müzakere edildiği bir dünyanın teminatı olan sivil toplum, toplum örgütleri toplum hayatı için son derece önemli rol ve fonksiyonlara sahiptir (Keyman 2004: 1). STK özellikle gelişmiş toplumlarda daha etkin ve yaygın bir biçimde yönetimi etkileyen işlev üstlendiği görülmektedir, bunun başlıca sebebi, sivil toplumun çoğunlukla şehirleşmenin olduğu, şehirli insanların, şehirli kimliklerin ortaya çıktığı ve serbest pazarın olduğu bir ortamda meydana kendine daha özgür bir yer bulmasından kaynaklanmaktadır (Talas, 2011: 394). Sivil toplum kuruluşlarıyla yerel düzeyde kent yönetiminde asli kararları olan yerel birimler arasında kurulan iletişim ve etkileşim etkin bir kent yönetimi için önem arz etmektedir. STK kentsel sorunların çok daha kompleks bir hale gelmesi, belediyelerin alt örgütlenmelerle işbirliği içine girmelerini ve onların yönetime katılımlarını zorunlu kılmaktadır (Bulut, 2000: 33). Sivil toplum kuruluşlarının gönüllülük esasına dayanan yapıları onların bireyle devlet arasında yönetimi dolaylı yoldan etkileyen bir aracı rol üstlenmelerine sebep olmaktadır (Oktay ve Pekçüçükşen, 2009: 184).

Sivil toplum kuruluşlarının yönetim üzerindeki etkisi genellikle idareyi destekleme, denetleme, sorgulama ve sınırlandırma unsurlarını kapsamaktadır. Bunların yanında söz konusu faaliyetler, kurumun temsil ettiği yapının amaçlarına uygun olarak kamuoyu oluşturma, toplantı, panel, araştırma ve raporlar-projeler aracılığıyla yürütme erkine görüş bildirme, onu bilgilendirme, etkileme ve baskı grubu oluşturma şeklinde de oluşabilmektedir (Emini, 2013: 53). Sivil toplum kuruluşlarının yönetim üzerindeki etki boyutu ne düzeyde olursa olsun sivil toplum kuruluşlarının etkinlik alanları eğitim, çevre, kentsel-kırsal kalkınma, sağlık, sosyal hizmetler, teknik yardım ve danışmanlık, barışın sağlanması ve insan haklarının korunması gibi pek çok alanı kapsayan boyutlara sahiptir (Arslan ve Kaya, 2004: 216). Bu geniş etki alanının kent yönetimi üzerinde ortaya çıkaracağı tesirin önemi göz ardı edilmemesi gereken bir konudur.

3.1.2.2.Kent Konseyleri

Kent konseylerinin ilk ortaya çıkışında, Gündem 21, Yerel Gündem 21 ve Avrupa Kentsel Şartı önemli bir etken olmuştur (Erkul vd, 2013: 86). Gündem 21, ardından Yerel Gündem 21 ve bunların sonucunda yerel düzeyde gündeme gelen kent konseyleri yönetim, katılım gibi değerlerden hareketle demokrasinin yerelde uygulanmasını hedeflenen oluşumlar arasında yer almaktadır (Kestelloğlu, 2011: 138). Kent konseyleri, yerel vizyon ve hedeflerin belirlenmesinde ortak akıl meydana getirilmesinde yön verici durumda olan, sorunların çözümüne dönük faaliyetlerde hemşehrilik hukuku kapsamında herkesi buluşturan ve tüm bu fonksiyonları yerine getirirken de sürdürülebilir kalkınmayı temel alan, demokratik yapıları ifade eden bir kavramdır (Özdemir, 2011: 31). Kent Konseyleri yurttaşların yönetime ve kararlara katılmaları açısından oldukça önemli kurumlardır. Merkezi yönetimin, yerel yönetimin, meslek ve sivil

toplum kuruluşlarının, kentsel sorunların çözümlenmesinde, ortak aklın ve uzlaşmanın esas alındığı demokratik yapılar arasında yer alır (Erkul vd, 2013:103).

1990'ların ortalarından bu yana Türkiye'de adından söz ettiren kent konseyleri, neoliberal yapısal uyum politikalarıyla gelen mali disiplin, hesap verebilirlik ve şeffaflık söylemlerinin yerel düzeydeki yansımalarını ifade etmektedir (Şahin, 2011: 175). Türkiye'de Kent Konseylerinin yasal dayanağını 5393 Sayılı Belediye Kanunu ve Kent Konseyi Yönetmeliği oluşturmaktadır (Toprak, 2010: 239). 5393 Sayılı Belediye Kanunu'na göre Kent Konseyinin çalışmalarının etkili ve verimli yürütülmesi konusunda belediyelerin gerekli yardım ve desteği sağlayacakları ifade edilmektedir. Bu kapsamda Kent Konseyi'nde alınan karar ve görüşler belediye meclisinin ilk toplantısında gündeme alınarak değerlendirilmesi gerekliliğine kanunda vurgu yapıldığı görülmektedir. 5393 Sayılı Belediye Kanununun Kent Konseyleri ile ilgili 76 maddesinde "Kentte yaşayanlar arasında hemşehrilik bilinci, kent vizyonunun geliştirilmesi, kent hak ve hukukunun korunması, sürdürülebilir kalkınma, çevreye duyarlılık, sosyal yardımlaşma ve dayanışma, saydamlık, hesap sorma ve hesap verme, katılım ve yerinden yönetim ilkelerini hayata geçirebilmek amacıyla bir sivil forum ve danışma mekanizması oluşturulmasının yararlı olacağı" ifade edilmektedir.

Kanuna göre kent konseyi, kent yaşamında; kent vizyonunun ve hemşehrilik bilincinin geliştirilmesi, kentin hak ve hukukunun korunması, sürdürülebilir kalkınma, çevreye duyarlılık, sosyal yardımlaşma ve dayanışma, saydamlık, hesap sorma ve hesap verme, katılım ve yerinden yönetim ilkelerini hayata geçirmeye çalışır. Belediyelerin kent konseylerine vereceği destekle kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının, sendikaların, noterlerin, varsa üniversitelerin, ilgili sivil toplum örgütlerinin, siyasi partilerin, kamu kurum ve kuruluşlarının ve mahalle muhtarlarının temsilcileri ile diğer ilgililerin katılımıyla kent yönetimi alanında önemli kararların alınmasında kent konseylerine gerekli desteği vermesi beklenmektedir (Kestellioğlu, 2011:128). Kent konseyleri, kente yaşayan herkesin görüşlerini açıklama fırsatı bulabileceği bir platform olarak değerlendirilmektedir. Kent Konseyleri'nin en önemli işlevi, kentteki tüm aktörleri bir araya getirerek, tüm kenti kapsayan bir platform oluşturmaktır. Kent Konseyleri, bu platformlarda kentin kalkınma önceliklerinin ve sorunlarının tanımlandığı ve tartışıldığı demokratik bir yönetim üssü olarak işlev görmesi amaçlanmaktadır (Emrealp, 2005: 65). Bu yöntemle kent konseyi "ortaklık" modelinin uygulanmaya çalışıldığı, katılımçılık, demokrasi, yönetim özellikleriyle yerel demokrasiyi güçlendirme aracı ön plana çıkan örgütler olarak önemli işlevler üstlenmesi beklenmektedir (Kestellioğlu, 2011: 122). Kentsel düzeyde vatandaş odaklı yönetim anlayışının bir uygulaması olarak görülen kent konseyleri bu kapsamda önemli bir boşluğu doldurma kapasitesine sahiptir (Kutlu vd, 2009: 530).

Türkiye'deki kent konseylerinde özellikle kadınlar, gençler ve engelliler gibi toplumsal yaşamda ihmal edilen grupların bu mekanizmalar içine dahil edilmesi konusunda önemli bir yeri bulunmaktadır (Bozkurt, 2014: 238). Kent konseyleri, kent yönetiminde katılımcı demokrasi açısından önemli bir işleve sahip araç olmakla birlikte; toplumdaki demokrasi anlayışındaki farklılıklar, mevzuattaki yetersizlikler, kent konseylerine yerel idarecilerin bakış açıları, bütçelerinin özerk olmayışı, toplumun eğitim düzeyi, sosyal sorumluluk eksikliği ve Sivil toplum örgütlerinde etkin görev almama gibi nedenler, kent konseylerinin; kent vizyonu ve hemşehrilik bilincinin geliştirilmesi, kentin hak ve hukukunun gözetilmesi, sürdürülebilir kalkınma, çevreye duyarlılık, gibi konularda istenilen düzeyde fayda sağlamalarını zorlaştırmaktadır (Erkul vd, 2013: 86).

3.1.2.3.Kalkınma Ajansları

Kent yönetimi üzerinde dolaylı etkileri olan bir diğer örgüt kalkınma ajanslarıdır. Kalkınma ajansları ilk olarak 1933 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde ortaya çıkan daha sonra II. Dünya Savaşı ardından Avrupa'da yaygınlık kazanan bölgesel kuruluşlar arasındadır. 1970'li yılların sonuna doğru yeni bölgesel kalkınma anlayışının yaygınlaşmasıyla sayıları artan kalkınma ajansları bölgesel rekabet, dış yatırımları bölgeye çekme, kamu-özel-sivil ortaklığı gibi ilkeleri benimseyerek bölgelerin ekonomik ve sosyal anlamda kalkınması için faaliyet göstermektedirler (Kutlu ve Görün 2016: 16). Öncelikli amaçları bölgesel kalkınma olan kurumların bölgesel ölçekte ekonomiyi canlandırmak, örgütlemek ve geliştirmek amacıyla oluşturuldukları görülmektedir (Arslan, 2005: 286).

Türkiye'de Kalkınma ajanslarının 2006 yılında kurulmaya başlamalarından itibaren bölgenin hem kalkınma anlayışında hem de yönetim kültüründe bir yeniliğin ortaya çıkmasına katkı sağladıkları görülmektedir. Bu kapsamda kalkınma ajanslarının kendine özgü yapıları, kamu-özel-sivil ortaklığını yansıtmaya çalışmaları ve kendilerine ait mali kaynaklarının olması nedeniyle kamuoyunda daha dikkat çekici bir hal almasına neden olmuştur (Kutlu ve Görün 2016: 33). Bölgesel kalkınma vurgusu çerçevesinde yerelde kendine yer edinen bu örgütlerin kendi aralarında kuracakları iletişim ve işbirliğinin bölge sakinlerinin ihtiyaçlarını karşılayan kurumlar için büyük bir önemi bulunmaktadır. Küreselleşme ve

yerleşme sürecinin etkisiyle ortaya çıkan Kalkınma Ajansları, Türkiye dâhil bütün ülkelerde önem kazanmış ve ülkelerin uyguladıkları politikalarda önemli bir aktör konumuna gelmiştir (Akbulut ve Göküş 2017: 85). Kalkınma ajanslarının ana amacını, bölgelerin potansiyelini ve sorunlarını göz önüne alarak ortaya koydukları politikayla, bölgedeki ekonomiyi canlandırmak ve bölge halkının gelişmeye katılımını ve gelişmeden yarar sağlaması olduğunu ifade etmek mümkündür (Berber ve Çelepçi, 2005: 148).

Yasal zeminde kalkınma Ajanslarının amacı değerlendirildiğinde benzer bir tabloyla karşılaşmaktadır. 5449 Sayılı Kanun'a göre "kamu kesimi, özel kesim ve sivil toplum kuruluşları arasındaki işbirliğini geliştirmek, kaynakların yerinde ve etkin kullanımını sağlamak ve yerel potansiyeli harekete geçirmek suretiyle, ulusal kalkınma plânı ve programlarda öngörülen ilke ve politikalarla uyumlu olarak bölgesel gelişmeyi hızlandırmak, sürdürülebilirliğini sağlamak, bölgeler arası ve bölge içi gelişmişlik farklarını azaltmak" kalkınma ajanslarının temel amaçları arasında ifade edildiğini görmek mümkündür (md. 1).

Kalkınma ajanslarının bölge ekonomisi ve sosyal hayatı için katkı sağlayabilmeleri için diğer yerel bölgesel kurumlarla desteğine ve merkezi kurumlarla aralarında iş bölümünün belirlenmesine büyük gereksinim bulunmaktadır (Arslan, 2005: 286). Kalkınma politikalarında izlenen tabandan tavana yönetim tarzı, Bölgesel Kalkınma Ajansları gibi yerel kurumların ve bölgede yer alan sivil yapılarının öneminin artmasına neden olmuştur (Akbulut ve Göküş, 2017: 80). Kalkınma ajanslarının bu doğrultuda örgütlenmesinde yeni yönetim anlayışına göre yerel ve bölgesel idare temsilcileri yanında, uluslararası şirketler ve ulusal şirketler ve sivil toplum örgütlerini vb birçok aktörden oluşması beklenmektedir (Tutar ve Demiral, 2007: 91). Türkiye'de şu anda görev yapan kalkınma ajanslarının, mali destek programları ile çeşitli projelere destek vererek bölgelerin sosyo-ekonomik açıdan kalkınmalarına ve gelişmelerine çaba sarf etmektedirler (Işık vd, 2010: 2). Bölgelerin gelişmişlikleri kentsel yaşamın canlanması başta olmak üzere bölgesel politikaların belirlenmesinde ve uygulanmasında ekonomik kaynak olarak kullanılabilir olan bu oluşumların bölgeye katkıları oldukça önem arz etmektedir. Kalkınma ajansları yerel yapının yeniden şekillenmesinde, yerel istek ve ihtiyaçların giderilmesinde, yerel yönetim birimleriyle birlikte işbirliği ve iletişimi geliştiren birimler olarak daha dinamik bir yapıya kavuşturulması amaç ve hedeflerin gerçekleşmesi için önemlidir (Akbulut ve Göküş 2017: 85). Kentsel yönetimin dolaylı bir kaynağı olan kalkınma ajanslarının bölgesel gelişmişliğin artırılmasında önemli bir aktör olduğu göz ardı edilmemelidir.

3.1.2.4. Sendikalar

Kent yönetiminde dolaylı etkileri olan bir diğer örgüt sendikalarlardır. Sendikal hareketler kendi mensuplarının, üyelerinin ve takipçilerinin haklarını takip eden, savunan ve koruyan örgütleri ifade etmektedir. Genellikle devlet idaresinin aldığı/alacağı hukuki pozisyonlar karşısında taraftarlarının ve üyelerinin çıkarlarını korumak için faaliyette bulunan yapılar sendika olarak adlandırılmaktadır. Sendikalar kendine özgü çok amaçlı ve çok görevli bir dernek olarak tanımlanmaktadır (Talas, 1975: 1). Amaçları arasında öncelikli olarak kendilerine üye işverenlerin çıkarlarını ya da işçi sendikaları ise işverenler karşısında organları önünde çalışanları korumak olan sendikaların, bu amaç doğrultusunda farklı yöntemlerle üyelerini bir araya getirerek sorunlarının görüşülmesini ve gereken kararların alınmasında kamuoyu oluşturmak gibi bir görevi bulunmaktadır (Kocabaş, 2003: 42).

Bu amaç ve hedefler çerçevesinde örgütlenen sendikaların geçmişi dünyada sanayi devrimine kadar geri giderken Türkiye'de ise sendikal örgütlenmelerin Osmanlı dönemine kadar uzandığı bilinmektedir (Karadağ ve Usta, 2011: 34). Buna rağmen Türkiye'de sendikacılığın 1947 yılında yapılan Sendikalar Kanunu ile gerçek manada sendikalar iş yaşamında varlıklarını hissettirmeye başlamışlardır (Şahin ve Söylemez, 2011: 111). Günümüzde sendikacılık faaliyetlerinin gerçekleştirilmesinde kullanılan araçlardaki değişim sendikaların hedef kitlelerini genişleterek daha büyük bir kamuoyu oluşturmalarına yardım etmektedir. Bu kapsamda internet vasıtasıyla duyurularını, haberlerini vb. faaliyetlerini daha büyük kitlelere ulaştıran sendikaların kullandıkları web siteleri onlara büyük imkanlar sunmaktadır. Bu sayede bütün dünya üzerinde milyonlarca insana çok kısa sürede ulaşmaları, beraberinde büyük bir taraftar kitlesi toplamalarına katkı sağlamaktadır. Bu durum sendikaların amaçlarına daha çabuk ulaşmalarına büyük katkı sağlamaktadır (Şenkal, 2017: 39).

Taraflarına göre, işveren, işçi, memur vb. kitleler için kurulan faaliyette bulunan bu derneklerin üyeleri ve yakınlarının çıkarları kapsamında mesleki çıkarları yanında yaşadıkları bölgenin, kentin hatta ülkenin genelini ilgilendiren konularda yönetimi etkilemeye yönelik faaliyetlerde buldukları görülmektedir. Bu açıdan bakıldığında sendikaların dolaylı olarak yönetimi etkileyerek oluşturdukları kamuoyunun desteğiyle amaç ve hedeflerine ulaşmada uygun politikalar alınmasında önemli bir potansiyele sahip oldukları söylenebilir. Kentsel yönetimin kararlarını etkileyen bu ve benzeri çok sayıda örgütün kent yönetimi üzerine kurduğu baskı ve etkiler yönetsel kararlarının şekillenmesinde önemli bir durumu ifade etmektedir. Dernekler, vakıflar, özel sektör, vb. birçok yapı kent yönetiminde kentte yaşayan

insanların taleplerini etkileyerek oluşturdukları komu oyunun gücüyle kentsel yönetimlerin plan ve politikalarını etkileme gücü bulabilmekte kentsel planların bu kapsamda revize edilmesine imkan sağlamaktadır.

Stratejik açıdan etkin bir kent yönetiminin paydaşları olan bu unsurların bütünsel bir anlayışla, ekonomik gelişmeyle birlikte çevre sorunlarını azaltmasına katkısı olan ve yaşam kalitesini artırılmasına yönelik adımlar atan, kentin özellikleri dikkate alınarak kent sakinlerinin ihtiyaçlarının karşılandığı esnek ve dinamik bir yönetim modelini oluşturduğu ifade edilebilir (Zeren, 2011: 77). Bu şekilde bir araya gelen paydaşların katılımcı bir yerel demokrasi anlayışının yerleşmesine, sosyal grupların temsiline olanak sağlayacağından yerel yaşamın güçlenmesine olumlu katkıları olacağı düşünülmektedir. Bu amaçla paydaşların karşılıklı etkileşimi, kent için önemli fırsatlar oluşturabilir. Bu amacın gerçekleşmesi, her kesimin uyumlu ve birbirlerini destekleyici tutumlarıyla yakından alakalıdır (Çukurçayır vd., 2011: 4). Kent yönetiminde asli ve tali yönetim unsurları arasında sayılan merkezi idareler, mahalli idareler, sivil toplum örgütleri, kent konseyi, kalkınma ajansı, üniversiteler, meslek odaları, özel sektör kuruluşları vb. çok sayıda örgütün bu kapsamda kentin çıkarları açısından bir araya gelerek etkileşimde bulunması kentsel sorunların çözümü için oldukça önemli bir yere sahiptir (Braun, 2008: 49).

3.2.Kentsel Sorunlarla Mücadelede Kent Yönetimi

Kentsel sorunların çözümünde kentsel yönetimi oluşturan paydaşların ortak hareket etmesi oldukça önemlidir. Bu nedenle kentsel sorunların bu paydaşlar vasıtasıyla birlikte ele alınması ve beraber çözüm üretilmesi yerinde olacaktır. Kentsel sorunların tespit edilmesi ve çözüm önerileri üretilmesi konusunda yapılması gereken ilk adım kentsel sorun kaynaklarının net bir şekilde tespit edilmesi ve ardından bu sorunların hangi araç ve yöntemlerle giderileceğinin belirlenmesidir. Son aşamaysa asli kent yönetim unsurlarının somut adımlar atması şeklinde ifade edilebilir. Kentsel sorun kaynaklarını, kentten kaynaklanan ve çevreden kaynaklanan problemler şeklinde ele alındığında bu sorunların çözümünde kent yönetimine önemli görevlerin düşeceği görülmektedir.

Kentleşmenin neden olduğu çevresel sorunlar incelendiğinde kent yönetimine düşen sorumluluk ve görevler arasında yer alan toprak, hava su gibi problemlerle mücadelenin ilk sıralarda yer aldığı görülmektedir. Örneğin kent çevresinde bulunan su kaynaklarında meydana gelen kirlenme ve su kaynağının azalması sorunu ciddi kentsel problemlere yol açmaktadır (Ulusoy ve Vural, 2001: 12). Kentleşmeyle ortaya çıkan hızlı nüfus artışının oluşturduğu atık suların bertaraf edilmesinde kimi adımlar atılmasına rağmen alınan önlemler sanayileşme ve kentleşmenin hızına yetişememesi sorunları artırmaktadır. Kanalizasyon sularının arıtılmadan yüzey sularına boşaltılması önemli sorunlar doğurmakta, endüstriyel kuruluşların arıtmadan bıraktıkları atık sular tehlike yaymaya devam etmektedir (Ertürk, 2011: 99). Artan nüfusa içme ve kullanma suyu temini yanında kentli nüfusu besleyecek tarım alanlarına sağlanacak olan suyun temin edilmesi ciddi bir sorundur. Benzer şekilde katı atıkların dönüştürülerek ekonomiye kazandırılmadığı alanlarda bu atıkların seçilen bir bölgede toplanarak çürümesinin beklenmesi beraberinde çok daha ciddi sorunlara yol açmaktadır. Çöp dağlarının olduğu bu alanlarda kontrolsüzce yanan çöpler, ara sıra patlayan çöplük haberleri sık sık haber kanallarında yer bulmaktadır. Bu alanlara yakın bölgede yaşayan insanların karşı karşıya kaldığı sağlık sorunları bu alanların kontrollü bir şekilde yönetilmesini zorunlu tutmaktadır. Bu kapsamda yerel kent yöneticileri hukuki mevzuatla gösterilen önlemleri almanın dışında devletlerin bu amaç doğrultusunda kaynak ayırmaları ve ilkel depolama yerine arıtma ve ekonomiye bu atıkların kazandırılması amacıyla desteklenmeleri gerekmektedir.

Çevresel sorunların nedenleri hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde benzer bir eğilim göstermektedir. Çevresel sorunlara yol açan temel unsurların, plansız kentleşme ve sanayileşmeye bağlı olarak kentsel alanlarda etki alanını hızla genişlettiği görülmektedir (Ulusoy ve Vural, 2001: 11). Çevresel sorunların giderilmesinde kent yönetimine önemli görevler düşmektedir. Bu kapsamda kent yönetiminin, etkin bir çevre yönetimiyle gerçekleştireceği faaliyetleri ve çevresel amaçları şu şekilde ifade etmek mümkündür (Ertürk, 2011: 424).

- Doğal kaynak kullanımında israfın engellemek
- Çevreyi korumak ve çevresel kirliliğin önüne geçmek
- Yönetimsel karar alma sürecinde çevrenin dikkate alınması
- Çevreyi ilgilendiren kararlarda çevresel verilerin hesaba katılması
- Çevresel etki değerlendirmesini çevre yönetimini etkin kullanmak
- Çevresel planlamaya ve çevresel koordinasyona kurumlar arasında yer vermek
- Alt yapıyla projelerin oluşturulmasında çevreyle uyumluluk unsurunu gözetmek
- Çevre sorunlarıyla ilgili problemlerde çözüme yönelik odak noktaları oluşturmak

Ulusal ve yerel ölçekte siyasi iradenin tutumu ve ülkelerin ekonomik gücü çevre ve kent üzerinde önemli bir etkidir. Gelişmekte olan ülkelerin öncelikli probleminin ekonomik kalkınma olduğu düşünüldüğünde çevre unsuru ihmal edilebilmektedir. Bu ülkelerde öncelik çevre yerine ekonomik kalkınma ve istihdam yaratan politikalaradır (Ertürk, 2011: 422). Bu koşullarda kent yönetiminin alacağı kararların siyasi iradenin, yasal mevzuatın ve genel politikalarının çok dışına çıkması beklenmemelidir.

Kent yönetiminde çevresel sorunların yanında kentten kaynaklanan sorunlarla mücadele konusunda da merkezi yönetimin iradesi, genel politikaları ve yasal düzenlemelerin etkili olduğu bilinmektedir. Kırdan kente aşırı göçler, gecekondular, alt yapı problemi, suç, konut sorunu gibi birçok sorunun kaynağında siyasi iradenin etkisi ön plandadır. Bu kapsamda siyasi iradenin alacağı kırsal alanlarda sunulan kamu hizmetlerinin yoğunlaştırılması ve altyapı hizmetlerinin iyileştirilmesine yönelik politikaların güçlendirilmesi, kent yönetiminin işini kolaylaştırabileceği gibi sorunların azaltılmasında önemli bir yere sahip olacaktır. Yine kırsal alanlarda sunulan hizmetlerin maliyetini düşürmek ve hizmet kalitesini yükseltmek için, planlı bir kentsel yerleşimin oluşturulmasında halkın talep ve desteğinin alınması sorunların giderilmesinde önem arz etmektedir (Özdemir, 2012: 15). Sosyo-ekonomik açıdan güçlü, optimal büyüklükte yerleşim alanları kurularak düzenli bir alt yapıya sahip, toplumsal beklentilere ve çevreye duyarlı bir yaşam alanının inşası için kırdan kente yoğun göçün engellenmesi, sosyolojik anlamda kırsal nüfusu yerinde tutacak önlemlerin alınması siyasi irade ve kentsel yönetimin önceliği olmalıdır. Bu çerçevede kırsal alanda sosyal ve ekonomik içerikli bazı imkanlara yer verilerek büyük kentlere aşırı göçün önüne geçilerek kırsal kentlerin güçlendirilmesi amaçlanmaktadır (Çakır, 2011: 221). Bu sayede kentsel sorunların ana nedeni olan çarpık kentleşme ve beraberinde gelen sorunların en aza indirileceği düşünülmektedir. Kent yönetiminin kentsel sorunlar karşısındaki yeri ve önemi karşısında mevcut yasal ve siyasal gücü kendilerinden beklenen görev ve sorumlulukların yerine getirilmesine engel teşkil etmektedir. Bu nedenle etkin bir kent yönetimi için öncelikle kentsel yönetimin görev ve sorumluluk alanına giren işlerle alakalı yeterli yetki ve mali kaynak sağlanması yanında kentsel paydaşlar ve halkın kent yönetimine aktif katılımı oldukça önemlidir. Kentsel sorunlarla mücadele ancak etkin bir kent yönetimiyle mümkün olabilir. Yetkisi ve mali kaynağı olmayan kendinden çok fazla görev beklenen kent yönetimleri, kentsel sorunları çözmekten ziyade yeni sorunların ortaya çıkmasına engel almaları beklenmemelidir.

Sonuç

Kentleşmenin doğal bir sonucu olarak ortaya çıkan çevresel ve kentsel sorunlar, kent yönetiminin ana uğraş alanlarından bir tanesini oluşturmaktadır. Sanayi devriminin etkisiyle meydana gelen kentsel çekim alanları, kır nüfusunun çok hızlı bir şekilde büyük kent merkezlerine akışına sebep olmuştur. Bu hızlı göç beraberinde kentsel alanlarda büyük sorunların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Kentin kendi yapısı yanında kentleşmenin çevreye verdiği zararlarla birleşen bu sorunlar kent sakinlerine büyük rahatsızlıklar vermektedir. Bu sorunların giderilmesinde ana unsur olan kent yönetimi kentsel sorunlarla mücadele ederken bir takım sorunlarla karşı karşıya kalmıştır. Başta görevleriyle alakalı yeterli yetki ve kaynak bulamadıkları görülen kent yönetimi, siyasi iradenin gölgesinde kalarak merkezi idarenin aldığı yanlış kararların kurbanı olmuştur. Yine kentsel yönetimlerin kentsel sorunlarla etkili mücadelelerinde kent yönetiminin yönetsel paydaşları olarak kabul edilen, sivil toplum örgütleri, sendikalar, kent konseyleri, kalkınma ajansları gibi kurumlar ve kentte yaşayan halkın yeteri kadar kent yönetimine dahil edilememesi kentsel sorunların çözümünü engelleyen unsuru oluşturmaktadır.

Kentsel alanlar ve karşılaşılan kentsel sorunlar, sadece merkezi idarenin ve yerel düzeyde görev yapan kent yönetiminin karar ve politikalarıyla değil o bölgede yaşayan ve kentten etki alanına giren tüm paydaşların ortak katılımıyla yönetilmelidirler. Kentsel sorunlarla etkin mücadele ancak bu şekilde istenilen düzeyde mümkün olabilir. Aksi takdirde kentsel sorunlarla mücadele işlevsellikten ziyade temenniden öteye gitmeyecektir. Kent paydaşlarının sorumluluk alması, kendi yaşam alanlarını benimsemeleri ve sahip çıkmaları, vicdani olarak kentsel sorunlarda rolleri olduklarını fark etmelerine ve bu sorunun çözümünde kendilerinin de görev alabileceklerine inanmalarına bağlıdır. Kentler herkesin ortak yaşam alanı olduğuna göre bu yaşam alanını paylaşan herkesin kentsel sorunlarla mücadelede kentsel yönetime destek vermeleri ve kent yönetimine aktif katılımları, kentsel sorunlarla mücadelenin başarılı olması için gereklidir.

Kent yönetiminin kentsel hizmet sunumunda daha başarılı ve daha verimli olabilmesi için merkezi idare tarafından yasal olarak güçlendirilmesi, kentsel yönetimin kullandığı mali kaynak miktarının artırılması, kentsel yönetim birimlerinin daha demokratik katılım araçlarına sahip olması ve bu çerçevede mali, idari ve personel anlamında özerkliklerinin korunması ve artırılması gerekmektedir. Bu sayede kentsel yönetim birimleri, hem kentsel sorunlarla daha etkin mücadele imkanı bulabilecek hem de etkin bir kent yönetiminin sağlanmasına katkı sağlayacaklardır.

KAYNAKÇA

- AKBULUT, M.U.F. ve Göküş, M. (2017). "Küreselleşme ve Yerelleşme Sürecinde Bölgesel Kalkınma Ajansları", *Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 20(1),s.79-88.
- AKIN, G. (2017). "Küresel Isınma, Nedenleri ve Sonuçları", *DTCF Dergisi*, 46(2).
- ALGAN, F.T.K. ve Bilen, S. (2005). "Toprak Kirlenmesi ve Biyolojik Çevre", *Journal of the Faculty of Agriculture*, 36(1).
- ARSLAN, K. (2005). "Bölgesel Kalkınma Farklılıklarının Giderilmesinde Etkin Bir Araç: Bölgesel Planlama ve Bölgesel Kalkınma Ajansları", *İTÜ SBE Dergisi*, 4(7)
- ARSLAN, O. (2001). *Kurumsal ve Tarihsel Aşamalarıyla Sivil Toplum ve Türkiye Gerçeği*, İstanbul: Bayrak Yayınları.
- ASLAN, M. ve Kaya, G. (2004). "1980 Sonrası Türkiye'de Siyasal Katılımda Sivil Toplum Kuruluşları", *Cumhuriyet Üniversitesi İİBF Dergisi*, 5(1), s.213-222.
- BAYRAKTAR, E. (2007). *Bir İnsanlık Hakkı Konut TOKİ'nin Planlı Kentleşme ve Konut Üretim Seferberliği*, Boyut Yayın Grubu
- BERBER, M. ve Çelepci, E. (2005). "Türk Bölgesel Kalkınma Politikalarında Yeni Arayışlar: Kalkınma Ajansları ve Türkiye'de Uygulanabilirliği", *Doğu Karadeniz Bölgesel Kalkınma Sempozyumu*.
- BOZKURT, Y. (2014). "Yerel Demokrasi Aracı Olarak Türkiye'de Kent Konseyleri: Yapı, İşleyiş ve Sorunlar", *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (40).
- BRAUN, E. (2008). "City Marketing - Towards an Integrated Approach", *Erasmus Research Institute of Management (ERIM)*, Erasmus University Rotterdam.
- BULUT, Y. (2000). "Gaziantep'te Büyük Şehir Yönetimine Kentsel Alt Örgütlenmelerin Katılımına İlişkin bir Analiz", *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 9(2), s.30-61.
- COŞKUN, O. ve Zaman, S. (2012). "Kentlere Göç Eden Kırsal Nüfusun Kentsel Uyumu ve Kentleşme Düzeyleri Üzerine Uygulamalı Bir Araştırma: Erzurum Kenti Örneği", *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 9(1), s.441-455.
- ÇAĞLAYAN, R. (2011). *İdare Hukuku ve İdari Yargılama Hukuku*, Ankara: 3. Baskı
- ÇAKIR, S. (2011). "Türkiye'de Göç, Kentleşme/Gecekondu Sorunu ve Üretilen Politikalar", *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (23), s.209-222.
- COBANYILMAZ, P., ve Yüksel, Ü. D. (2013). "Kentlerin İklim Değişikliğinden Zarar Görebilirliğinin Belirlenmesi: Ankara Örneği", *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 17(3).
- ÇUKURÇAYIR, M.A., Eroğlu, H.T., ve Sağır, A. G. H. (2012). "Yerel Yönetişim, Katılım ve Kent Konseyleri", *Yerel Politikalar*, (1).
- DENİZ, M. H. (2009). "Sanayileşme Perspektifinde Kentleşme ve Çevre İlişkisi", *Coğrafya Dergisi*, (19), s.95-105.
- DPT (1997). *Enerji Sektöründen Kaynaklanan Hava Kirliliği. Ulusal Çevre Eylem Planı*. Devlet Planlama Teşkilatı, Ankara.
- EMİNİ, F.T. (2013). "Sivil Toplum Kuruluşlarının Politika Belirleme Sürecindeki Rolü: TÜSİAD Örneği", *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (36).
- EMREALP, S. (2005). *Türkiye Yerel Gündem 21 Programı, Yerel Gündem 21 Uygulamalarına Yönelik Kolaylaştırıcı Bilgiler El Kitabı*, 2. Baskı, İstanbul: IULA-EMME Yayını,
- EREN, E. (2001). *Yönetim ve Organizasyon*, İstanbul: Beta Basım Yayın.
- ERKUL, H., Baykal, T., ve Kara, H. (2013). "Kent Konseylerinin Sorunları Üzerine Bir İnceleme: Çanakkale Kent Konseyi Örneği", *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(22), s.85-105.
- ERTÜRK, H. (2011). *Çevre Politikası*, Bursa: Ekin Yayın Evi
- ES, M. ve Ateş, H. (2004). "Kent Yönetimi, Kentleşme ve Göç: Sorunlar ve Çözüm Önerileri", *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, (48), s.206-246.
- GÜL, H. (2008). "Yerinden Yönetim Kavramının Gelişimi, Tanımı, Türleri, ve Özellikleri", *Türkiye'de Yerel Yönetimler*, (Edt): Recep Bozlaşan ve Yüksel Demirkaya, Ankara: Nobel yayınevi.
- GÜLER, Ç. ve Çobanoğlu, Z. (1997). *Toprak kirliliği*. TC Sağlık Bakanlığı Çevre Sağlığı Temel Kaynak Dizisi, (40).
- GÜVEN, A. (2013). *Yönetim Organları ve Türleri, Yönetim Bilimi* (edt): Yüctürk E. ve Öge, H.S., İstanbul: Lisans Yayıncılık.
- GÜVEN, A. (2014). *Yerel Yönetimlerde Performans Denetimi*, Almanya: Türkiye Alim Kitapları.
- HEKİMOĞLU, B. ve Altındeğer, M. (2008). *Küresel Isınma ve İklim Değişikliği*. Samsun İl Tarım Müdürlüğü, Samsun.
- IŞIK, N., Baysal, D., ve Ceylan, O. (2010). "Bölgesel Kalkınma Farklılıklarının Giderilmesinde Bir Politika Aracı Olarak Kalkınma Ajansları", *Niğde Üniversitesi İ.İ.B.F Dergisi*, 3(2),s.1-18.
- İBRET, B.Ü. ve Aydınöz, D. (2009). "Şehirleşmede Yanlış Yer Seçiminin Hava Kirliliği Üzerine Olan Etkisine Bir Örnek: Kastamonu Şehri", *Coğrafya Dergisi*, (18), s.71-88.
- KALAYCIOĞLU, E. (1998). "Sivil Toplum ve Neopatrimonyal Siyaset", *Küreselleşme-Sivil Toplum ve İslâm*, (edt): E Fuat Keyman-A. Yaşar Sarıbay, Ankara: Vadi Yayınları s.111-135.
- KARACA, A., Turgay, O. C. (2012). "Toprak Kirliliği", *Toprak Bilimi ve Bitki Besleme Dergisi*. 1(1), s.13-19.
- KARADAĞ, A., ve Usta, A. G. S. (2011). "Avrupa Birliği'ne Üyelik Sürecinde Türkiye'de Demokratikleşme, Sivil Toplum ve Sendikalar", *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 16(3).
- KARAER, F. ve Gürlük, S. (2003). "Gelişmekte Olan Ülkelerde Tarım-Çevre-Ekonomi Etkileşimi", *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 4(2), s.197-206.
- KARAKAYA, E., ve Özçağ, A. G. M. (2001). "Sürdürülebilir Kalkınma ve İklim Değişikliği: Uygulanabilecek İktisadi Araçların Analizi." *In First Conference in Fiscal Policy And Transition Economies, University of Manas*.
- KAYA, E. (2017). *Modern Kent Yönetimi*, Erişim tarihi: 30.08.2017
- KAYA, E., Şentürk, H., Danış, O. ve Şimşek, S. (2007). "Kent, Kentleşme ve Kent Yönetimi", *Modern Kent Yönetimi-I*. İstanbul: Milsan Basım.
- KESTELLİOĞLU, G. (2011). "Yerel Demokrasi ve Kent Konseyleri: Kahramanmaraş Örneği", *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1(1), s.121-140.
- KEYMAN, F. (2004). "Sivil Toplum, Sivil Toplum Kuruluşları ve Türkiye" *Sivil Toplum ve Demokrasi Konferans Yazıları* No 4, İstanbul Bilgi Üniversitesi, http://stk.bilgi.edu.tr/docs/keyman_std_4.pdf (Erişim tarihi 15.03.2017).
- KOCABAŞ, F. (2003). "Küreselleşme Sürecinde İşveren Sendikalarında Yeniden Yapılanma Gereksinimi", *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3, s.34-41.
- KURT, H. (2003). *Türkiye'de Kent-Köy Çelişkisi*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- KUTLU, Ö., Usta, S. ve Kocaoglu, M. (2009). "Vatandaş Odaklı/Vatandaşın Odakta Olduğu Yönetim: Kent Konseyleri ve Selçuklu Belediyesi Örneği", *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 1(18), 507-532.

- KUTLU, S. Z., ve Görün, M. (2016), "Kalkınma Ajanslarında Merkezi ve Yerel Unsurların Etkisi: Kalkınma Ajanslarının Türkiye Uygulaması Üzerine Bir Değerlendirme", *Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, International Journal of Social Sciences*, 15.
- OKTAY, E., ve Pekküçükşen, Ş. (2009). "Yerel Yönetimlerin Demokratikleşmesinin Bir Aracı Olarak Sivil Toplum Kuruluşları-Türkiye İçin Kısa Bir Değerlendirme", *KMU İİBF Dergisi*, 11(16), 172-186.
- ÖREN, K ve Yüksel, H. (2013). "Türkiye'de Konut Sorunu ve Temel Dinamikleri", *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(18).
- ÖZDEMİR, A. T. (2011), "Mahalli İdarelerde Halk Katılımı Bağlamında Kent Konseyleri", *Sayıştay Dergisi*, 83, s.31-56.
- ÖZDEMİR, H. (2012). "Türkiye'de İç Göçler Üzerine Genel Bir Değerlendirme", *Akademik Bakış Dergisi*, 30(11), s.1-18.
- ÖZER, M. H. (2008). "Günümüz İtibariyle Sivil Toplum Kuruluşlarının İktisadi ve Sosyal Fonksiyonları", *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 26(26).
- ÖZER, U, Aydın R. ve Akçay H. (1997) "Air pollution profile of Turkey", *Chemistry International*.
- ÖZTEKİN, A. (2012) *Yönetim Bilimi*, 5. Baskı, Ankara: Siyasal Kitapevi.
- ÖZTÜRK, K. (2002). "Küresel İklim Değişikliği ve Türkiye'ye Olası Etkileri", *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(1).
- SAĞLAM, N. E., Düzgünes, E., ve Balık, İ. (2008). "Küresel Isınma ve İklim Değişikliği", *Ege University Journal of Fisheries and Aquatic Sciences*, 25, s.89-94.
- ŞAHİN, A., ve Söylemez, Ö. G. A. (2017). "Yeni Sendikalar Siyasetinin Hazırlanma Sürecinde Sendikaların Rolü ve Yeni Yasada Sendikaların Kazandıkları / Kaybettikleri", http://www.kamu.sakarya.edu.tr/sites/kamu.sakarya.edu.tr/file/12Ali_SAHIN-Adnan_SOYLEMEZ.pdf, Erişim tarihi: 22.07.2017.
- ŞAHİN, S. Z. (2011). "Kent Konseylerinin Katılımcı Kent Yönetimine Katkıları Üzerine Bir Değerlendirme: Ankara Örneği", *Kent Konseyleri Sempozyumu Bildiri Kitabı*, Kent Konseyleri Sempozyumu 6-7 Mayıs 2011, Bursa.
- ŞEN, M. (2014). "Türkiye'de İç Göçlerin Neden ve Sonuç Kapsamında İncelenmesi", *Çalışma ve Toplum*, 40(1).
- ŞENKAL, A. (2017). "İletişim Teknolojisi ve Sendikalar (Sanal Sendika ya da internet Sendikacılığı)" http://www.ceis.org.tr/dergiDocs/makale_31.pdf, Erişim tarihi: 22.07.2017.
- TALAS, C. (1975). "Sendikacılık ve Toplum", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 30(1).
- TALAS, M. (2011). "Sivil Toplum Kuruluşları ve Türkiye Perspektifi", *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 29(29), 387-401.
- TOPRAK, Z. (2010). *Yerel Yönetimler*, İzmir: Birleşik Matbaa.
- TORTOP, N. E. G. İsbir, B. Aykaç, H. Yaman ve M.A. Özer (2012), *Yönetim Bilimi*, 9. Baskı, Nobel yayınevi,
- TUTAR, F ve Demirel, M. (2007). "Yerel Ekonomilerin Yerel Aktörleri: Bölgesel Kalkınma Ajansları", *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, İİBF Dergisi*, 2(1), <http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423880385.pdf>, Erişim Tarihi: 24.04.2017
- TÜNAY, O. ve Alp, K. (1996). *Hava Kirlenmesi Kontrolü*, İTO - 36, İstanbul.
- TÜRKEŞ, M. (2012). "Türkiye'de Gözlenen ve Öngörülen İklim Değişikliği, Kuraklık ve Çölleşme", *Ankara Üniversitesi Çevre Bilimleri Dergisi*, 4(2), s.1-32.
- TÜRKEŞ, M., Sümer, U. M. ve Çetiner, G. (2000). "Küresel iklim değişikliği ve olası etkileri", *Çevre Bakanlığı, Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi Seminer Notları*.
- ULUSOY, A. ve Akdemir, T (2002). *Yerel Yönetimler*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- ULUSOY, A. ve Vural, T. (2001), "Kentleşmenin Sosyo Ekonomik Etkileri", *Belediye Dergisi*, 7(12), s8-14.
- YALÇIN, C. (2010), "Türkiye'de Kentleşme Sorunları Üzerine Bir Tartışma", *H.U. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 28(1), s.225-245.
- ZEREN, H. E. (2011). "Stratejik Kent Yönetimi ve Kent Markası Oluşturma Süreci", *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1(2), s.175-200.